

Συνοπτικά η δομή ενός σεναρίου περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

1. Ταυτότητα

Η ενότητα αυτή και η επόμενη αποβλέπει στο να διευκολύνει τον αναγνώστη να αντιληφθεί πολύ σύντομα αν η συγκεκριμένη πρόταση τον ενδιαφέρει ή όχι, γι' αυτόν τον λόγο η περιγραφή εδώ είναι εξαιρετικά συνοπτική έως επιγραμματική.

2. Σύντομη περιγραφή (περίληψη)

Εδώ αποτυπώνονται πολύ επιγραμματικά (όχι περισσότερο από 4-5 σειρές) το περιεχόμενο και οι στόχοι της πρότασης.

3. Στόχοι – σκεπτικό

Διατυπώνονται και εδώ (με λιτό τρόπο):

- Τι επιδιώκεται να καλύψει η πρόταση και γιατί προτείνεται.
- Ποιες δεξιότητες επιδιώκεται να καλλιεργηθούν στα παιδιά.
- Ειδικότεροι στόχοι σε σχέση με τις ΤΠΕ και τον νέο γραμματισμό.
- Για τη γλώσσα (κυρίως): μορφές γραμματισμού που καλλιεργούνται (κλασικός γραμματισμός, νέος γραμματισμός, κριτικός γραμματισμός).

4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Η ενότητα αυτή θα διαβαστεί από όσους διαπίστωσαν ότι η πρόταση τους ενδιαφέρει. Είναι, επομένως, το εκτενέστερο μέρος του σεναρίου και εμπεριέχει πολλά από τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν. Ενσωματώνονται οπωσδήποτε στην περιγραφή της ροής της διδασκαλίας:

- Αφειρηρία, το πρόβλημα-θέμα που θα διερευνηθεί.
- Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται η πρόταση.
- Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο.
- Οι τεχνολογίες που θα χρησιμοποιηθούν.
- Η μεθοδολογία της διδασκαλίας (πώς).
- Ενδεικτική κατανομή του χρόνου και πώς γίνεται αυτό κατά την εξέλιξη της διδασκαλίας.
- Ο ρόλος των διδασκόντων.
- Ο ρόλος των μαθητών: έκταση πρωτοβουλιών, περιγραφή σε περίπτωση συνεργασίας.
- Οι τυχόν προαπαιτούμενες γνώσεις.
- Εργαλεία-πηγές που θα χρησιμοποιηθούν.
- Τα αναμενόμενα κείμενα που θα παραχθούν, οι δραστηριότητες που θα αναπτύξουν οι μαθητές.

5. Φύλλο εργασίας

Είναι το μόνο το οποίο απευθύνεται στους μαθητές. Εμπεριέχει, επομένως, τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να ολοκληρωθεί το σενάριο:

- Αποτελεί οδηγό για την πορεία υλοποίησης του σεναρίου. Εδώ χρειάζεται προσοχή, ώστε να δίνεται αφενός σημαντική πρωτοβουλία και ευχέρεια κινήσεων στους μαθητές

και να μην οδηγούνται μηχανιστικά στην κάθε τους ενέργεια. Μας ενδιαφέρει η ενεργοποίηση της πρωτοβουλίας, της αναζήτησης που θα μπορεί να υλοποιηθεί με βάση τις γνώσεις, τα βοηθήματα που θα έχουν στη διάθεσή τους, αλλά και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

- Καλό είναι να δίνεται έτσι το πρόβλημα, ώστε οι πορείες υλοποίησης να μπορεί να είναι διαφορετικές και η βοήθεια που θα δίνεται (στο πλαίσιο του φύλλου εργασίας αλλά και από τους διδάσκοντες) να ευνοεί αυτή την προοπτική.

- Δίνονται τυχόν απαραίτητες πληροφορίες (ή τεχνολογικές γνώσεις-περιγραφές), για να ολοκληρωθεί το σενάριο.

- Περιγράφονται με λεπτομέρεια (με όρους κειμενικού είδους) τα προϊόντα που αναμένουμε να προκύψουν από την εμπλοκή αυτή. Για παράδειγμα: παρουσίαση στην τάξη μιας προφορικής ανακοίνωσης με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης, γραπτή εργασία σε ερευνητική μορφή που θα αναρτηθεί στη σελίδα του σχολείου κτλ. Στην προηγούμενη ενότητα του σεναρίου (4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης) εξειδικεύονται τα αναμενόμενα κείμενα που θα παραχθούν και η υποστήριξη των διδασκόντων προς αυτή την κατεύθυνση.

6. Άλλες εκδοχές

Δίνονται πιθανές άλλες εκδοχές του σεναρίου και τονίζονται οι διαφορές από την προηγούμενη εκδοχή.

7. Κριτική

Αν πρόκειται για πρόταση διδασκαλίας, δίνονται πολύ σύντομα οι περιορισμοί: τι είναι δύσκολο να γίνει, ποια μέρη μπορεί να δυσκολέψουν, συσχέτιση με το ισχύον πρόγραμμα στο σχολείο κτλ.

Αν πρόκειται για σενάριο που έχει υλοποιηθεί, καταγράφεται η εμπειρία, τυχόν δυσκολίες και ιδιαιτερότητες, τεκμήρια από την εφαρμογή (π.χ. κείμενα παιδιών) κτλ.

8. Βιβλιογραφία

Καταγράφονται οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν.

Αναλυτικότερα:

1. Ταυτότητα

Η ενότητα αυτή και η επόμενη αποβλέπει στο να διευκολύνει τον αναγνώστη να αντιληφθεί πολύ σύντομα αν η συγκεκριμένη πρόταση τον ενδιαφέρει ή όχι, γι' αυτό τον λόγο η περιγραφή εδώ είναι εξαιρετικά συνοπτική έως επιγραμματική.

Καλό είναι να αποτυπώνονται εδώ τα κάτωθι:

-Κάποιος τίτλος.

-Δημιουργός – δημιουργοί.

-Αν το σενάριο δοκιμάστηκε στην τάξη ή αποτελεί πρόταση για διδασκαλία.

-Πεδίο, διδακτικό αντικείμενο και διδακτική ενότητα (αν πρόκειται για διαθεματική προσέγγιση, για μια «κάθετη προσέγγιση» ή για τη διδασκαλία μιας επιμέρους ενότητας. Στην περίπτωση της δραστηριότητας γίνεται παραπομπή στην ενότητα στην οποία εντάσσεται η πρόταση).

-Τάξη ή ηλικίες στις οποίες θα μπορούσε να αξιοποιηθεί (αν μπορεί π.χ. η ίδια λογική να αξιοποιηθεί σε άλλες περιπτώσεις).

-Χρονική διάρκεια που προβλέπεται να απαιτηθεί.

-Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή (π.χ. βαθμός εξοικείωσης με κάποιο λογισμικό, βαθμός εξοικείωσης με τρόπους εργασίας –π.χ. ομαδοσυνεργατική, με κάποιο περιβάλλον –π.χ. δυνατότητες από τα παιδιά για αναζήτηση και αξιολόγηση πληροφοριών από το Google). Σε περίπτωση που η πρόταση έχει δοκιμαστεί θα τεθούν ζητήματα που αναδείχτηκαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης σε όλες τις επιμέρους ενότητες που ακολουθούν.

2. Σύντομη περιγραφή (περίληψη)

Εδώ αποτυπώνονται πολύ επιγραμματικά (όχι περισσότερο από 4-5 σειρές) το περιεχόμενο και οι στόχοι της πρότασης.

3. Στόχοι – σκεπτικό.

Διατυπώνεται και εδώ (με λιτό τρόπο) η στοχοθεσία της συγκεκριμένης πρότασης:

-Τι επιδιώκεται να καλύψει η πρόταση και γιατί προτείνεται.

Συγκεκριμένα: σε τι είδους γνώσεις για το αντικείμενο στοχεύει (μαθησιακοί στόχοι), σε τι είδους γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις στοχεύει (παιδαγωγικοί στόχοι και κριτικός γραμματισμός)

-Ποιες δεξιότητες επιδιώκεται να καλλιεργηθούν στα παιδιά.

-Ειδικότεροι στόχοι σε σχέση με τις ΤΠΕ και τον νέο γραμματισμό.

-Για τη γλώσσα (κυρίως): μορφές γραμματισμού που καλλιεργούνται (κλασικός γραμματισμός, νέος γραμματισμός, κριτικός γραμματισμός).

Για τη *γλωσσική* εκπαίδευση, ειδικότερα, οι στόχοι θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω κατηγορίες, οι οποίες διαχωρίζονται, για να αποτυπώνεται με μεγαλύτερη σαφήνεια το πολιτικό διακύβευμα της κάθε πρότασης:

- Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις
- Γνώσεις για τη γλώσσα
- Γλώσσα και γραμματισμοί

➤ Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Το ζήτημα στο οποίο εστιάζει κάθε πρόταση αφορά συνήθως τη διερεύνηση – κατάκτηση γνώσεων που έχουν σχέση με κάποιο κοινωνικό, πολιτισμικό κλπ. πεδίο (π.χ. περιβάλλον, μέσα ενημέρωσης, τέχνη). Αυτό είναι εύκολο να το δει κανείς από μια απλή ανάγνωση των τίτλων των ενοτήτων στα σχολικά βιβλία της γλώσσας. Διαπιστώνει εκεί ότι στο κάθε κεφάλαιο «αναπλαισιώνονται» δύο ειδών γνώσεις: για τον κόσμο και για τη γλώσσα. Εδώ θα ασχοληθούμε με τις γνώσεις για τον κόσμο, οι οποίες καλό είναι να διατυπώνονται με σαφήνεια και συνειδητά στους στόχους. Π.χ. Στόχος του σεναρίου είναι τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν σε περιβαλλοντικά ζητήματα και ιδιαίτερα στην επικινδυνότητα της ρύπανσης του υδροφόρου ορίζοντα από τα λιπάσματα. Στόχος του σεναρίου είναι τα παιδιά να αποκτήσουν κριτική στάση στα καταναλωτικά πρότυπα που καλλιεργούν οι διαφημίσεις και οι ποικίλες τηλεοπτικές εκπομπές κλπ.

Για τον καλύτερο προσδιορισμό των στόχων στη συγκεκριμένη κατηγορία είναι χρήσιμο να αναγνωρίσουμε ότι τα παιδιά σήμερα δεν πάσχουν από έλλειψη πληροφορίας και ενημέρωσης, αφού το κάθε σχεδόν νοικοκυριό έχει τηλεόραση και το μεγαλύτερο ποσοστό υπολογιστή, ενώ δεν υπάρχει παιδί στη βθμια εκπαίδευση που δεν γνωρίζει τα βασικά για την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Το πρόβλημα είναι ακριβώς το αντίθετο, ότι υπάρχει υπερπληθώρα πληροφοριών, αλλά δεν καλλιεργείται στα παιδιά η δυνατότητα μετάλλαξης αυτής της υπερπληροφόρησης σε γνώση και κριτική απόσταση/ ανάγνωση. Σημαντικό νέο δεδομένο, που έχει στενή συνάρτηση με το προηγούμενο, είναι το γεγονός ότι η σύγχρονη κοινωνία αποβλέπει, και αυτό επιχειρείται από πολύ μικρές ηλικίες, στη διαμόρφωση καταναλωτικών υποκειμένων με ελάχιστες δυνατότητες αντίστασης. Το σχολείο, επομένως, με τις γνώσεις για τον κόσμο που θα δώσει καλείται να ανταποκριθεί στον νέο αυτό ρόλο, της δημιουργίας πολιτών που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις νέες αυτές προκλήσεις.

Παράλληλα, σημαντικές είναι οι εξελίξεις ως προς το είδος του πολίτη που είναι απαραίτητος τον 21^ο αιώνα. Η συνθετότητα της καθημερινότητας και των προβλημάτων της απαιτεί πια έναν πολίτη ενεργό, που θα μπορεί να κατανοεί «τι παίζεται γύρω του», σε έναν κόσμο που αυτό που «παίζεται» έχει όλο και περισσότερο σχέση με την επικοινωνία. Απαιτεί, θα μπορούσαμε να πούμε, μια κοινωνία των πολιτών και αυτή την κοινωνία δεν μπορεί να την επιδιώξει ο μελλοντικός πολίτης, αν δεν τη βιώσει στο σχολικό μικρόκοσμό του. Έχει επομένως ιδιαίτερη βαρύτητα να αποτυπώνονται συνειδητά στους στόχους οι στάσεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες που επιδιώκουν να καλλιεργήσουν οι προτάσεις μας και σε ζητήματα πολιτειότητας.

Τέλος, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι τα παιδιά ζουν σε έναν κόσμο περισσότερο ανοιχτό σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη εποχή. Κρίνεται επομένως απαραίτητη η καλλιέργεια της εξωστρέφειας, της ευρωπαϊκής προοπτικής και του κοσμοπολιτισμού.

Με την τοποθέτηση αυτή φωτογραφίζουμε ένα μέρος της κειμενικής καθημερινότητας που θα πρέπει να αναπλαισιώνεται στα σενάρια και στις δραστηριότητες.

Παράλληλα όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι βαθύτερος στόχος του σχολείου είναι η παροχή ευρύτερης παιδείας, η οποία θα καλλιεργεί πολλές δεξιότητες στο παιδί, όπως: ευαισθησία σε ζητήματα λογοτεχνίας και τέχνης, δυνατότητα κριτικού αναστοχασμού σε τρέχοντα κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα, γνώσεις και προβληματισμό για τα τρέχοντα παγκόσμια και τοπικά προβλήματα, αλλά και γνώσεις/ προβληματισμό που έχουν σχέση με την εθνική πολιτισμική και ιστορική ιδιομορφία, την πολυπολιτισμικότητα και την ανοχή στο διαφορετικό.

Όλα αυτά αποτελούν τομείς που καλό είναι να έχει συνειδητά υπόψη του ο εκπαιδευτικός, όταν διατυπώνει τους στόχους του και φυσικά όταν αναπτύσσει λεπτομερώς την πρότασή του. Αρκετοί από τους τομείς αυτούς προβλέπονται ήδη στο υπάρχον μαθησιακό υλικό, σε κάποιες άλλες περιπτώσεις χρειάζεται επέκταση ή και συμπλήρωση.

Εύλογο είναι το ερώτημα: Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των ψηφιακών μέσων σε όλα αυτά; Δίνονται στη συνέχεια ενδεικτικοί τρόποι αξιοποίησης των ΤΠΕ για την καλύτερη κάλυψη της συγκεκριμένης κατηγορίας στόχων.

- Ο υπολογιστής μπορεί να είναι το μέσο που θα μας φέρει σε επαφή με τον συγκεκριμένο κειμενικό κόσμο που καλούνται τα παιδιά να διερευνήσουν. Ας μην ξεχνάμε ότι μεγάλο μέρος της σύγχρονης κειμενικής πραγματικότητας υπάρχει και στο διαδίκτυο ή παράγεται αποκλειστικά εκεί.
- Οι διδακτικές προτάσεις μπορεί να διερευνήσουν τον ρόλο των νέων μέσων στη διαμόρφωση της πραγματικότητας. Ο ρόλος των σύγχρονων επικοινωνιακών μέσων στη διαμόρφωση της πραγματικότητας σε κάποιο πεδίο μπορεί να είναι πολύ σημαντικός, όπως είναι για παράδειγμα στο χώρο της ενημέρωσης με τον διαδικτυακό τύπο, τα δημοσιογραφικά ιστολόγια κλπ. Έτσι, οι ΤΠΕ μπορεί να αποτελούν την εστίαση στον προβληματισμό που θα αναπτυχθεί, με δεδομένο το γεγονός ότι ο κόσμος που κατασκευάζεται κάθε φορά και από τα νέα μέσα δεν είναι ουδέτερος.
- Οι ΤΠΕ μπορεί να δημιουργήσουν το πλαίσιο για επαφή των παιδιών με τον έξω κόσμο, για την απόκτηση μιας κοσμοπολιτικής αντίληψης, για την ενίσχυση της εξωστρέφειας, αλλά και για τη διερεύνηση της τοπικής ιδιαιτερότητας. Ποικίλα κατά καιρούς ευρωπαϊκά (και όχι μόνο) προγράμματα διευκολύνουν κάτι τέτοιο.
- Οι διδακτικές πρακτικές μπορεί να συνεισφέρουν με κείμενα και παρεμβάσεις των παιδιών, ώστε να ενισχυθούν συγκεκριμένες «φωνές» και οπτικές στο διαδίκτυο.

Ένα σημαντικό ερώτημα που τίθεται είναι: τα περισσότερα από τα ζητήματα αυτά εκδηλώνονται με περισσότερες από μία εκδοχές στη ζωή μας, ποια ακριβώς θα επιλεγεί; Βασικός στόχος μας είναι μέσω των γνώσεων για τον κόσμο να «εκτεθούν» τα παιδιά όχι μόνο σε μία μόνο από τις εκδοχές που κυκλοφορούν, αλλά στις κυριότερες από αυτές. Η

έμφαση δεν θα δίνεται στην απλή αποκωδικοποίηση των κειμένων και σε ερωτήσεις κατανόησης, αλλά στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων, στην κατανόηση και συζήτηση της επιχειρηματολογίας και της λογικής τους.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι αν οι εκπαιδευτικοί θα ακολουθήσουν τη θεματολογία που προτείνεται από τα σχολικά εγχειρίδια ή αν έχουν την ευχέρεια να την αλλάξουν. Ως προς αυτό είναι χρήσιμο να έχουμε υπόψη μας τα εξής:

- Τα περισσότερα από τα ζητήματα που τίθενται προς διερεύνηση στα σχολικά εγχειρίδια είναι σύγχρονα και αποτελούν ούτως ή άλλως σημαντικά θέματα προς διερεύνηση. Επομένως σημαντικό μέρος των γνώσεων για τον κόσμο μπορεί να προέρχεται από τα προτεινόμενα στα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια. Είναι καλό όμως να έχουμε υπόψη μας ότι στα γλωσσικά μαθήματα δεν ισχύει ό,τι ισχύει στα μαθήματα των θετικών μαθημάτων. Δεν πρόκειται για ύλη που δεν μεταβάλλεται, όπως είναι η βαρύτητα στη Φυσική ή η Ευκλείδεια Γεωμετρία που διδάσκονται και θα διδάσκονται πάντα. Το μάθημα της γλώσσας συνδέεται με τον σύγχρονο κάθε φορά κόσμο της επικοινωνίας και όσο αυτός ο κόσμος μεταβάλλεται, τόσο και τα περιεχόμενα του γλωσσικού μαθήματος θα πρέπει να ανανεώνονται. Είναι καλό επομένως ο εκπαιδευτικός να αντιμετωπίζει με αυτή την κριτική οπτική «την ύλη» των σχολικών εγχειριδίων. Η παρέμβασή του και η ανανέωση των περιεχομένων της διδασκαλίας του, επομένως και των κειμένων που θα χρησιμοποιήσει, δεν προτείνεται απλώς, αλλά επιβάλλεται να γίνεται.
- Η επιλογή των κειμένων που θα μελετηθούν θα πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με όλα τα άλλα που ακολουθούν στη συνέχεια, επομένως θα πρέπει να μην είναι ένα απλό άθροισμα κειμένων, αλλά κείμενα που θα συνδυάζονται κατάλληλα με τους άλλους άξονες που ακολουθούν.

➤ Οι γνώσεις για τη γλώσσα

Σημαντικός άξονας στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων, κυρίως της Αρχαίας και Νέας ελληνικής γλώσσας, ήταν και είναι η εστίαση στην παροχή γνώσεων για τη γλώσσα. Παλιότερα, οι γνώσεις αυτές ταυτίζονταν με τα περιεχόμενα της γραμματικής, ενώ τα τελευταία χρόνια αυτό διευρύνθηκε σημαντικά, κάτι που είναι ιδιαίτερα εμφανές στα ισχύοντα βιβλία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Οι σύγχρονες επιστημονικές αναζητήσεις στον εν λόγω τομέα επισημαίνουν δύο σημαντικά ζητήματα σε σχέση με το παρελθόν:

- Ότι η εστίαση στις γνώσεις για τη γλώσσα δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός, αλλά θα πρέπει να εξυπηρετεί την κατανόηση και κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου.

- Ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν πρέπει να ταυτίζονται με τη διδασκαλία της γραμματικής, με το γνωστό παραδοσιακό περιεχόμενο και τρόπο.

Στην περίπτωση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών η διδασκαλία εξακολουθεί να είναι καθηλωμένη στην γραμματικοσυντακτική περιγραφή της πρότασης, η οποία πολύ συχνά γίνεται αυτοσκοπός, που αυτονομείται και κυριαρχεί στη διδασκαλία του μαθήματος. Αλλά και στην περίπτωση της διδασκαλίας της ν.ε. γλώσσας οι αλλαγές που έγιναν χρειάζονται μεγαλύτερη ενίσχυση, προκειμένου να υπάρξει σαφής σύνδεση των γνώσεων για τη γλώσσα με τη δυνατότητα αποκωδικοποίησης και κριτικής ανάγνωσης των γνώσεων για τον κόσμο.

Το ερώτημα στο οποίο καλείται κανείς να απαντήσει είναι πώς οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν θα δίνονται με τον γνωστό παραδοσιακό τρόπο, αλλά θα αποτελέσουν και ένα μέσο για την καλύτερη ανάγνωση του κόσμου, αλλά και πώς οι απαραίτητες γνώσεις για εξοικείωση με τη λειτουργία της γλώσσας και μεταγλωσσική ενημερότητα θα γίνεται με τρόπο δημιουργικό. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση μπορεί να αξιοποιήσει τη βαθύτερη συνέργεια που μπορεί να υπάρξει ανάμεσα στη διδασκαλία της νέας και της αρχαία ελληνικής γλώσσας, με δεδομένο το γεγονός ότι και τα δύο διδακτικά αντικείμενα εστιάζουν στην προσέγγιση και κριτική ανάγνωση των κειμένων αλλά και στο γεγονός ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στη διαδικασία αυτή.

Υπάρχει το ενδεχόμενο σε κάποιες περιπτώσεις ο στόχος του σεναρίου να είναι καθαρά μεταγλωσσικός: να δώσουμε π.χ. έμφαση στην κατάκτηση ενός συγκεκριμένου κειμενικού είδους ή μιας συγκεκριμένης γλωσσικής δομής που έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στη διδασκαλία μας. Αυτό θα πρέπει να γίνεται συνειδητά στο πλαίσιο της ευρύτερης λογικής που έχουμε για τη γλωσσική διδασκαλία. Θα πρέπει επίσης να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο πώς μπορεί αυτό να επιτευχθεί ως προς τον ρόλο που θα δίνεται στα παιδιά, τις πρωτοβουλίες κλπ.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να επισημανθεί με έμφαση ότι θεωρούμε τις γνώσεις για τη γλώσσα ως εργαλεία που θα βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοούν αλλά και να παράγουν με μεγαλύτερη επάρκεια μεγάλη ποικιλία κειμένων. Παρότι, δηλαδή, οι γνώσεις για τη γλώσσα μπορεί να προσεγγίζονται σε διαφορετικές διδακτικές προτάσεις, προκειμένου να συνδέονται με τα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια, προτείνουμε οι γνώσεις αυτές να αποτελούν καθημερινά εργαλεία, από τα οποία θα χρησιμοποιούνται τα καταλληλότερα για την εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν. Υπογραμμίζουμε, επομένως, με έμφαση ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν αποτελούν ύλη που διδάσκεται με συγκεκριμένη και δεδομένη χρονική σειρά. Αποτελούν τα εργαλεία που κρίνουμε ότι προσφέρονται για να καταστήσουν τα παιδιά επαρκείς εγγράμματους πολίτες σε μια κοινωνία, όπου η χρήση του λόγου και των κειμένων παίζει καθοριστικό ρόλο. Αυτή η οπτική θα πρέπει να είναι πάντα εμφανής στους στόχους μας.

Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ προς αυτή την κατεύθυνση; Παλιότερα οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνταν ως μέσα, προκειμένου να μεταδώσουν τα παιδιά «πιο γρήγορα και πιο ευχάριστα» γνώσεις για τη γλώσσα (βλ. κλειστού τύπου λογισμικά για τη διδασκαλία της γραμματικής). Με την πάροδο του χρόνου έχει γίνει πια συνειδητό ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει εξαιρετικά περιθωριακά και για συγκεκριμένους ειδικούς λόγους. Αντίθετα, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται σήμερα προκειμένου τα παιδιά να κατακτήσουν με τρόπο δημιουργικό τις γνώσεις αυτές. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να αξιοποιηθούν, για παράδειγμα, τα σώματα κειμένων και τα ηλεκτρονικά λεξικά. Η απόκτηση των γνώσεων για τη γλώσσα μπορεί επίσης να γίνει συνδυαστικά με την κατάκτηση νέων γραμματισμών, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

➤ Γλώσσα και γραμματισμοί

Ένας από τους πιο σημαντικούς στόχους του γλωσσικού μαθήματος είναι να εξοικειώσει τα παιδιά με κοινωνικές γλώσσες, επίπεδα ύφους και κειμενικά είδη τα οποία είναι απαραίτητα για την καλύτερη λειτουργία τους ως πολιτών σε εγγράμματα δυτικού τύπου κοινωνίες, όπως η ελληνική. Με μια διαφορετική ορολογία θα μπορούσαμε να πούμε ότι βασικός στόχος του μαθήματος της νεοελληνικής γλώσσας είναι να κατακτήσουν τα παιδιά τους γραμματισμούς, επομένως και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τους γραμματισμούς αυτούς, που εξασφαλίζουν την πλήρη και κριτική συμμετοχή των μελλοντικών πολιτών σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού και πολιτισμικού γίγνεσθαι. Ένας δεύτερος σημαντικός στόχος του μαθήματος της γλώσσας είναι να διευκολύνει την ίδια τη σχολική πορεία των παιδιών, με δεδομένη την ιδιαιτερότητα του σχολικού λόγου και τη σπουδαιότητά του για μια επιτυχημένη σχολική διαδρομή. Επεξηγούνται περισσότερο οι σκέψεις αυτές στη συνέχεια.

Μέχρι πριν από λίγες δεκαετίες το μάθημα της γλώσσας ταυτιζόταν ουσιαστικά με την έμφαση που δινόταν στην απόκτηση γνώσεων για τη γλώσσα και στην κατάκτηση του σχολικού κειμενικού είδους της «έκθεσης ιδεών». Θα εστιάσουμε εδώ περισσότερο στην έκθεση, αφού τις γνώσεις για τη γλώσσα τις συζητήσαμε ήδη, και θα τη συζητήσουμε σε σχέση με τους δύο στόχους που μόλις προαναφέραμε. Είναι εύκολο να επισημανθεί ότι η έκθεση ως κειμενικό είδος καλύπτει ελάχιστο μόνο μέρος των αναγκών στις οποίες θα κληθεί να ανταποκριθεί ο μαθητής ως μελλοντικός πολίτης, αφού καλλιεργεί –και αυτό με λανθασμένο τρόπο– μόνο την επιχειρηματολογία. Λέμε με λανθασμένο τρόπο, επειδή είχε επικρατήσει ο στόμφος, η υπερβολή, η ηθικολογία και η παράθεση έτοιμων σκέψεων. Τα προβλήματα αυτά δημιουργούνταν εν πολλοίς, επειδή η γλώσσα αντιμετωπιζόταν ως ανεξάρτητη από τη δυναμική των κοινωνικών πρακτικών και του σύνθετου κοινωνικοπολιτισμικού γίγνεσθαι. Αν όμως το κείμενο προσεγγίζεται ως οργανικό στοιχείο των κοινωνικών συμβάντων, τα οποία –όπως και τα κείμενα– δεν είναι ποτέ ουδέτερα, τότε η

έκθεση δεν έχει καμία αντιστοιχία με την πραγματική ζωή, αλλά εκφράζει απλώς μια στείρα σχολική πραγματικότητα.

Τα Π.Σ. του Γυμνασίου και τα σχολικά εγχειρίδια του Λυκείου προσπαθούν συνειδητά να στρέψουν το ενδιαφέρον του μαθήματος προς την πραγματική ζωή, να απομακρυνθούν επομένως από τις παραδοσιακές διδακτικές πρακτικές που μόλις περιγράψαμε. Η κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην προσπάθεια ανάπτυξης διδακτικών προτάσεων, όπου θα αποτυπώνεται το εύρος των γραμματισμών, των κειμενικών πρακτικών και των γλωσσικών δεξιοτήτων οι οποίες επιδιώκεται να καλλιεργηθούν. Με άλλα λόγια, στους στόχους, επομένως και σε όλο το σώμα των σεναρίων ή δραστηριοτήτων, είναι καλό να αναδεικνύονται με σαφήνεια οι δύο άξονες που διατυπώθηκαν στην αρχή της παρούσας ενότητας: η έμφαση στην καλλιέργεια μιας κριτικής εγγράμματης πολιτεότητας (citizenship), με την παράλληλη έμφαση στην ανάδειξη και καλλιέργεια του σχολικού λόγου.

Το ίδιο ερώτημα μπορεί να τεθεί και εδώ: πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε τις ΤΠΕ προς αυτή την κατεύθυνση; Μια προσεχτική διατύπωση των στόχων είναι πολύ χρήσιμο να αναδεικνύει δύο νέα στοιχεία: τη χρήση των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού (μέσων για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία) και την έμφαση στην ανάδειξη της κειμενικής πολυτροπικότητας. Και τα δύο αυτά νέα στοιχεία έχουν σχέση με τον τρόπο που προσεγγίζουμε τη γλώσσα και τα κείμενα. Από τη στιγμή που κατανοούμε τη γλώσσα ως αδιαχώριστο στοιχείο με τα καθημερινά κοινωνικά συμβάντα και τις κοινωνικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών, είναι προφανές ότι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι ένα μέρος της επικοινωνίας σήμερα διεξάγεται μέσω των Νέων Τεχνολογιών, όπου οι κειμενικές πραγματώσεις συχνά διαφέρουν και όπου η πολυτροπικότητα είναι περισσότερο εμφανής.

Θα μπορούσαμε να το διατυπώσουμε και διαφορετικά: ο στόχος δεν είναι να επιλέγουμε απλώς κείμενα τα οποία θα αναλύουμε, αλλά ο στόχος είναι να συνδέουμε τα κείμενα με τη ζώσα καθημερινότητα στο πλαίσιο των θεσμών που παράγονται. Αν στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών και για συγκεκριμένες κειμενικές πραγματώσεις ο ρόλος των νέων τεχνολογιών είναι σημαντικός, αυτό δεν μπορεί παρά να αναδειχθεί και να διατυπωθεί και στους στόχους. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για την παραγωγή λόγου: η ανάλυση του εκάστοτε κοινωνικού συμβάντος είναι αυτή που θα μας υπαγορεύσει, πέραν των άλλων, και το είδος του κειμένου που θα παραχθεί (με μολύβι και χαρτί, σε υπολογιστή και σε ποιο περιβάλλον, πολυτροπικό και τι είδους πολυτροπικότητα κλπ.).

Ένα άλλο χρήσιμο σημαντικό στοιχείο για την ενότητα αυτή είναι ο τρόπος κατάκτησης των γραμματισμών που προτείνονται. Είναι γνωστό ότι τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με γραμματισμούς και κείμενα που έχουν σχέση με πεδία της κοινωνικής καθημερινότητας στην οποία συμμετέχουν (π.χ. ειδήσεις και συνεντεύξεις στην τηλεόραση,

καθημερινού τύπου αφηγήσεις και περιγραφές), αλλά λιγότερο εξοικειωμένα, για παράδειγμα, με ακαδημαϊκού τύπου κείμενα που αναλύουν τις ειδήσεις και τις συνεντεύξεις. Είναι καλό να προτείνεται συνειδητά μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από το καθημερινό στο ειδικό, επομένως από τον καθημερινό στον σχολικό λόγο.

Τέλος, κατά τη συγγραφή των σεναρίων – δραστηριοτήτων, επομένως και κατά τη διατύπωση των στόχων, είναι απαραίτητο να έχουμε υπόψη μας ότι οι Νέες Τεχνολογίες δημιουργούν συχνά μια νέα πραγματικότητα σε όλες τις πτυχές του γνωστού τριγώνου: παραγωγός, κείμενο, αναγνώστης (βλ. Κουτσογιάννης 2011). Η νέα αυτή πραγματικότητα, συμπυκνώνεται συχνά κάτω από τον όρο «νέοι γραμματισμοί», και οι δεξιότητες που θα πρέπει να κατακτηθούν από τα παιδιά είναι απαραίτητο να ανιχνεύονται και στους στόχους των διδακτικών προτάσεων.

Χρειάζεται και εδώ μια ιδιαίτερη προσοχή. Οι στόχοι δεν μπορεί να είναι πολύ γενικοί (π.χ. εξοικείωση με το διαδίκτυο, εξοικείωση και χρήση των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου), αλλά αρκετά ειδικοί, κάτι που θα βοηθήσει σημαντικά στην προσεχτικότερη ανάπτυξη της διδακτικής πρότασης.

Παρατηρήσεις:

- Είναι αυτονόητο ότι δεν είναι απαραίτητο να υλοποιούνται όλοι οι προαναφερθέντες στόχοι σε κάθε διδακτική πρόταση.
- Μεγάλη συζήτηση μπορεί να γίνει αν είναι απαραίτητη η σαφής διατύπωση στόχων ή αρκεί η έμφαση στις διδακτικές διαδικασίες. Κατά τη γνώμη μας η έμφαση στους στόχους είναι απαραίτητη, προκειμένου οι κατευθύνσεις της διδασκαλίας να είναι περισσότερο συνειδητές, αφού οι στόχοι δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά συνδέονται συνειδητά με το είδος των ταυτοτήτων (δασκάλων και μαθητών) που αναμένουμε να ενεργοποιηθούν.
- Με άλλα λόγια η ρητή διατύπωση συγκεκριμένων στόχων (εννοείται ότι αξιοποιούνται τα Προγράμματα Σπουδών προς αυτή την κατεύθυνση) αποτελεί έναν σημαντικό «οδικό χάρτη» για τον δάσκαλο, αφού γνωρίζει συνειδητά πού κινείται και τι επιδιώκει. Παράλληλα, αποτελεί το πλαίσιο της αξιολόγησης των μαθημάτων, αφού κατά βάθος θα μπορεί να ελέγχει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του και κυρίως θα μπορεί να την αξιολογεί και να την ανατροφοδοτεί πιο εύκολα.
- Όλα τα επιμέρους που προαναφέρθηκαν είναι αποκομμένα, αν δεν έχουμε κατά βάθος υπόψη μας το είδος της εγγράμματης ταυτότητας που θα θέλαμε να καλλιεργηθεί στα μαθήματά μας. Συνειδητά ή όχι η κάθε σχολική αίθουσα και οι πρακτικές συνεισφέρουν να «γυμνάζονται» τα παιδιά με συγκεκριμένο τρόπο και προς συγκεκριμένη κατεύθυνση στα ζητήματα του γραμματισμού. Με τις δραστηριότητες και τα σενάρια αυτό θα πρέπει να γίνεται συνειδητά, λαμβάνοντας

υπόψη ότι το παρόν σχολείο αποτελεί μια συγκεκριμένου τύπου υπόσχεση για το μέλλον (NLG 2000).

4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης.

Η ενότητα αυτή θα διαβαστεί από όσους διαπίστωσαν ότι η πρόταση τους ενδιαφέρει, είναι επομένως το εκτενέστερο μέρος του σεναρίου/ δραστηριότητας και εμπεριέχει πολλά από τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν, τα οποία διαχέονται στην περιγραφή της πρότασης. Πριν εστιάσουμε στα απαραίτητα στοιχεία, που καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό μιας πρότασης, κρίνεται απαραίτητο να ξεκινήσουμε από έναν γενικότερο προβληματισμό που αφορά τις διδακτικές πρακτικές.

➤ Διδακτικές πρακτικές

Αν οι προηγούμενες ενότητες που συζητήθηκαν στο πλαίσιο των στόχων αφορούν τα περιεχόμενα της διδασκαλίας ως προς τις γνώσεις για τον κόσμο και τη γλώσσα, αλλά και το είδος των γραμματισμών που θα καλλιεργηθούν, η παρούσα ενότητα εστιάζει στη λεπτομερέστερη περιγραφή της πρότασης, με άλλα λόγια στην ανάλυση των διδακτικών πρακτικών που προτείνονται.

Μέσα από την περιγραφή θα πρέπει να αναδεικνύεται η βαρύτητα που πρέπει να δίνεται σε διδασκαλίες που έχουν πρωταγωνιστές τα παιδιά και να προβλέπονται πρωτίστως έρευνες μικρής έκτασης, συλλογή δεδομένων, αναλύσεις, συγκρίσεις κλπ. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά δεν θα καλούνται απλώς να μάθουν μια «νέα ύλη», αλλά να είναι πρωταγωνιστές στη διερεύνηση ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών κλπ. ζητημάτων και προβλημάτων.

Δίνουμε ένα ενδεικτικό παράδειγμα, για να γίνει περισσότερο σαφής η επισήμανση αυτή. Ας υποθέσουμε ότι η διδασκαλία μας επιδιώκει να γίνει κατανοητό το γεγονός ότι η γλώσσα δεν μεταφέρει απλώς μια ουδέτερη εξωτερική πραγματικότητα αλλά την κατασκευάζει, ανάλογα με την οπτική γωνία του συντάκτη ενός κειμένου. Η υλοποίηση του ίδιου στόχου μπορεί να γίνει με τελείως διαφορετικές διδακτικές πρακτικές. Είναι δυνατό, για παράδειγμα, να επιλεγούν δύο ή περισσότερα κείμενα τα οποία θα διαβαστούν στην τάξη, στη συνέχεια θα συζητηθούν οι τυχόν δυσκολίες και, τέλος, θα τεθούν κάποιες ερωτήσεις που θα έχουν σχέση με την κατανόηση των κειμένων, κάποιες από τις οποίες θα μπορούσαν να συμπληρωθούν στο σχολείο και κάποιες στο σπίτι. Είναι δυνατό επίσης να γίνει κάτι τελείως διαφορετικό: τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν σημεία και να αξιοποιήσουν γνώσεις για τη γλώσσα, προκειμένου να εντοπίσουν τα στοιχεία εκείνα που συγκροτούν τη διαφορετική οπτική στο ίδιο ζήτημα του κάθε συντάκτη (π.χ. παθητική σύνταξη, χρήση πρώτου πληθυντικού κλπ.). Αν η διαδικασία αυτή είναι μέρος μιας ευρύτερης διερεύνησης, όπου τα

δύο κείμενα αποτελούν μέρος, και αν τα παιδιά κληθούν να παρουσιάσουν τα ευρήματά τους, τότε η διδακτική πρακτική είναι τελείως διαφορετική.

Οι διαφορετικές αυτές διδακτικές πρακτικές έχουν σημαντικές επιπτώσεις και στο είδος των εγγράμματων μαθητικών ταυτοτήτων που ενεργοποιούν/ κατασκευάζουν. Στην πρώτη περίπτωση οι πρωτοβουλίες που μαθαίνουν να παίρνουν τα παιδιά είναι ελάχιστες, η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι σε επίπεδο μικροάσκησης, ενώ τα παιδιά εξαντλούν την παρουσία τους στη διεκπεραιωτική επίλυση κάποιων ασκήσεων. Στις άλλες όμως περιπτώσεις τα παιδιά κάνουν διαφορετικά πράγματα με τη γλώσσα: συγκρίνουν κείμενα, προσπαθούν να εντοπίσουν κοινά σημεία και διαφορές, συνεργάζονται (ενδεχομένως) για την καλύτερη επίλυση των δυσκολιών, αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν βοηθήματα (π.χ. λεξικά, γραμματικές), αναζητούν τη συνεργασία των δασκάλων, παρουσιάζουν κείμενα προφορικά ή γράφουν ποικιλία κειμένων, ανάλογα με την περίπτωση.

Η επαρκής και προσεχτική περιγραφή στην ενότητα αυτή είναι πολύ σημαντική, γιατί είναι ένας τομέας στον οποίο δεν δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο ελληνικό σχολείο. Επισημαίνουμε με έμφαση ότι η πρωτοβουλία θα πρέπει να δίνεται στα παιδιά, στα οποία θα δίνονται πρωταγωνιστικοί ρόλοι.

➤ **Απαραίτητα στοιχεία**

Έχοντας υπόψη την προηγούμενη γενική τοποθέτηση, προτείνεται να ενσωματώνονται στην περιγραφή της ροής της διδασκαλίας τα παρακάτω:

- **Αφετηρία**, το πρόβλημα –το θέμα που θα διερευνηθεί. Καλό είναι η πρόταση να έχει τον χαρακτήρα επίλυσης προβλήματος ή διερεύνησης ενός ζητήματος, να έχει επομένως ενδιαφέρον για τα παιδιά, εξασφαλίζοντας έτσι τη συμμετοχή τους.
- Το **θεωρητικό πλαίσιο** στο οποίο στηρίζεται η πρόταση. Σε περίπτωση που η πρόταση προϋποθέτει συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο, καλό είναι αυτό να αναφέρεται επιγραμματικά (αν είναι γνωστό) ή να αναπτύσσεται εκτενέστερα, αν δεν είναι γνωστό. Απαραίτητες είναι εδώ θεωρίες για τη διδασκαλία της γλώσσας.
- **Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο**. Η πρόταση δηλαδή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα ισχύοντα Π.Σ., το μαθησιακό υλικό που παρέχεται, να συνυπολογίζει το σχολικό χρόνο κλπ.
- **Οι τεχνολογίες που θα χρησιμοποιηθούν**. Αναφέρονται επιγραμματικά οι τεχνολογίες που προτείνεται να αξιοποιηθούν και κάποιες επιπλέον πληροφορίες, αν πρόκειται για κάτι νέο και άγνωστο. Δίνεται κυρίως όμως έμφαση στο να αναδειχθεί αυτό που συνήθως αποκαλείται «προστιθέμενη αξία» από τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Για το μάθημα της γλώσσας η προστιθέμενη αυτή αξία μπορεί να εντοπιστεί σε τρεις κυρίως, συνήθως αλληλένδετους, τομείς: στην παιδαγωγική, στην

μαθησιακή διάσταση και στον τομέα των γραμματισμών. Στην πρώτη και στη δεύτερη περίπτωση καλό είναι να προκύπτει με σαφήνεια σε τι διευκολύνει η χρήση των νέων μέσων την παιδαγωγική και τη μαθησιακή διαδικασία. Στην τρίτη περίπτωση είναι απαραίτητη η σύνδεση των νέων μέσων με τους νέους γραμματισμούς και τον κριτικό γραμματισμό.

- Η **μεθοδολογία της διδασκαλίας** (πώς). Εδώ μπορεί να εμπεριέχονται: η ενδεικτική κατανομή του χρόνου και πώς γίνεται αυτό κατά την εξέλιξη της διδασκαλίας, ο ρόλος των διδασκόντων, ο ρόλος των μαθητών (έκταση πρωτοβουλιών, περιγραφή σε περίπτωση συνεργασίας κλπ.), εργαλεία – πηγές που θα χρησιμοποιηθούν.
- Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην **ακριβή αποτύπωση του είδους των γραμματισμών** (επομένως και των κειμενικών ειδών) με τους οποίους εξοικειώνονται τα παιδιά (διαβάζοντας, μιλώντας ή γράφοντας).
- **Ρόλος των διδασκόντων, ρόλος των μαθητών, αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.** Να εστιάζει στο **τι αναμένεται να κάνουν τα παιδιά** και κυρίως **πώς θα προκύψει μάθηση**. Οι προτάσεις πολύ συχνά αγνοούν την παράμετρο αυτή, υπονοώντας ότι η σχολική μάθηση είναι μια εύκολη και αυτόματη διαδικασία. Βοηθάει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση, αν λαμβάνονται υπόψη δύο σημαντικές παράμετροι: οι υπάρχουσες γνώσεις, δεξιότητες κλπ. των παιδιών και ο ρόλος των εκπαιδευτικών. Στην πρώτη περίπτωση: είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη το επίπεδο των παιδιών σε σχέση με τον καθένα από τους τρεις άξονες που αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Στη δεύτερη περίπτωση: είναι απαραίτητο να δίνεται έμφαση στον ρόλο του δασκάλου, προκειμένου να επιτευχθεί η «σκαλωσιά» για την εξέλιξη των παιδιών σε ένα επόμενο μαθησιακό στάδιο.
- Απαραίτητο είναι να τίθεται και ένα πλαίσιο ως προς το πώς αντιλαμβάνονται οι συγγραφείς της πρότασης σε σχέση με μια ευρύτερη λογική της **αξιολόγησης**, στις παρακάτω κυρίως πτυχές της: μέσω ποιων και τι είδους πληροφοριών αναμένεται να κατανοήσουν οι διδάσκοντες το βαθμό της επιτυχίας του διδακτικού εγχειρήματός τους και πώς θα συλλεγούν οι πληροφορίες αυτές; Είναι προφανές ότι το πλαίσιο που τέθηκε στην ενότητα των στόχων μπορεί να βοηθήσει σημαντικά, ώστε η περιγραφή εδώ να είναι περισσότερο ακριβής και όχι γενική και αόριστη.

Δεν σημαίνει ότι όλα τα παραπάνω θα υπάρχουν σε κάθε πρόταση ή ότι θα υπάρχουν με αυτή ακριβώς τη σειρά. Είναι όμως χρήσιμο να αποτελούν άξονες που οι εκπαιδευτικοί θα λαμβάνουν υπόψη τους κατά τη σύνταξη των προτάσεών τους.

5. Φύλλο εργασίας

Είναι το μόνο το οποίο απευθύνεται στους μαθητές. Εμπεριέχει επομένως τα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να ολοκληρωθεί το σενάριο ή η δραστηριότητα. Αποτελεί:

- Οδηγό για την πορεία υλοποίησης της διδακτικής πρότασης. Εδώ χρειάζεται προσοχή, ώστε να δίνεται σημαντική πρωτοβουλία και ευχέρεια κινήσεων στους μαθητές και να μην οδηγούνται μηχανιστικά στην κάθε τους ενέργεια. Μας ενδιαφέρει η ενεργοποίηση της πρωτοβουλίας, της αναζήτησης που θα μπορεί να υλοποιηθεί με βάση τις γνώσεις τους, τα βοηθήματα που θα έχουν στη διάθεσή τους, αλλά και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

- Καλό είναι να δίνεται έτσι το πρόβλημα, οι πορείες υλοποίησης του οποίου να μπορούν να είναι διαφορετικές και η βοήθεια που θα δίνεται (στο πλαίσιο του φύλλου εργασίας αλλά και από τους διδάσκοντες) να ευνοεί αυτή την προοπτική. Μπορεί να δίνεται επίσης διαφορετικό φύλλο εργασίας σε διαφορετικές ομάδες, αν οι ανάγκες της διδασκαλίας το επιβάλλουν.

- Δίνονται τυχόν απαραίτητες πληροφορίες (ή τεχνολογικές γνώσεις-περιγραφές) για να ολοκληρωθεί το σενάριο.

- Περιγράφονται με λεπτομέρεια (με όρους κειμενικού είδους) τα προϊόντα που αναμένουμε να προκύψουν από την εμπλοκή αυτή. Για παράδειγμα: παρουσίαση στην τάξη μιας προφορικής ανακοίνωσης με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης, γραπτή εργασία σε ερευνητική μορφή που θα αναρτηθεί στη σελίδα του σχολείου κλπ. Στην προηγούμενη ενότητα (4. Λεπτομερής παρουσίαση) εξειδικεύονται τα αναμενόμενα κείμενα που θα παραχθούν και η υποστήριξη των διδασκόντων προς αυτή την κατεύθυνση.

- Στην περίπτωση της *δραστηριότητας* το φύλλο εργασίας είναι συνήθως ένα, αλλά μπορεί κάλλιστα και να μην υπάρχει, αφού ο περιορισμένος χρόνος που απαιτείται δεν προϋποθέτει κάποιο πλαίσιο, όπως ένα πιο χρονοβόρο σενάριο.

Η δημιουργία φύλλου εργασίας είναι μια εξαιρετικά απαιτητική διαδικασία και σε πολλά σενάρια η ενότητα αυτή είναι προβληματική. Για την καλύτερη υλοποίηση αυτής της ενότητας προτείνεται να ξεκινάμε με αφετηρία τους στόχους που έχουμε θέσει και να λαμβάνουμε υπόψη μας ότι το φύλλο είναι ένα βοηθητικό εργαλείο για τα παιδιά προς τις εξής κατευθύνσεις: υποστηρίζει την ανεξάρτητη εργασία, υποστηρίζει το είδος της ταυτότητας που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε, δίνει επιπλέον υλικό ή παραπέμπει σε άλλο υλικό, σελίδες κλπ.

Συχνά τίθεται το ερώτημα αν υπάρχει κάποια φόρμα που μπορεί να ακολουθήσει κανείς για τη διαμόρφωση του φύλλου εργασίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στο φύλλο εργασίας αποτυπώνεται μεγάλο μέρος της διδακτικής μας αντίληψης. Μια παραδοσιακού τύπου διδασκαλία είναι προφανές ότι θα έχει ένα αυστηρά καθοδηγητικό φύλλο εργασίας που θα αναπαράγει γνωστές διδακτικές πρακτικές (βλ. διδακτικές πρακτικές τύπου 1 στην ενότητα 2.3 που ακολουθεί). Μια διδασκαλία πιο δημιουργική θα χειρίζεται διαφορετικά και το περιεχόμενο του φύλλου εργασίας (βλ. το φύλλο εργασίας 2 στην ενότητα 2.3 που

ακολουθεί). Το ίδιο ισχύει και για μια κριτικού τύπου διδασκαλία (βλ. το φύλλο εργασίας 3 στην ενότητα 2.3 που ακολουθεί).

Σε κάθε περίπτωση καλό είναι να δίνονται στα παιδιά τα κάτωθι:

- Σύντομη διατύπωση του τι έχουν να κάνουν, σε περίπτωση που το σενάριο είναι εκτενές και δεν αρκεί η προφορική εξήγηση.
- Σύντομη περιγραφή του πώς θα γίνει (η ομάδα τους τι θα κάνει). Επισημαίνουμε τα σημεία που θέλουν προσοχή. Εδώ έχουμε υπόψη μας πολλά από όσα θίξαμε παραπάνω: αφετηρία των παιδιών, το είδος των ταυτοτήτων που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε κλπ.
- Δίνουμε το επιπλέον υλικό, αν χρειάζεται, για να υποστηρίξουμε τη διδακτική διαδικασία.
- Διατυπώνουμε με ιδιαίτερη σαφήνεια το είδος του κειμένου/ων που θα πραγματώσουν (από τους γλωσσικούς στόχους).

6. Άλλες εκδοχές

Δίνονται πιθανές άλλες εκδοχές του σεναρίου σε πολύ επιγραμματική μορφή και τονίζονται οι διαφορές από την προηγούμενη εκδοχή.

7. Κριτική

Αν πρόκειται για πρόταση διδασκαλίας δίνονται πολύ σύντομα οι περιορισμοί: τι είναι δύσκολο να γίνει, ποια μέρη μπορεί να δυσκολέψουν, συσχέτιση με το ισχύον πρόγραμμα στο σχολείο, αφετηρία για δάσκαλο και μαθητές κλπ.

Αν πρόκειται για σενάριο που έχει υλοποιηθεί καταγράφεται η εμπειρία, τυχόν δυσκολίες και ιδιαιτερότητες, δίνονται τεκμήρια από την εφαρμογή (π.χ. κείμενα παιδιών) κλπ.

8. Βιβλιογραφία

Καταγράφονται οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν, αν βέβαια αξιοποιήθηκαν.

2.3 Η ως τώρα εμπειρία. Τα χαρακτηριστικά ενός καλού σεναρίου

Ο/η εκπαιδευτικός σήμερα μπορεί να βρει εύκολα αρκετά σενάρια διδασκαλίας με χρήση ΤΠΕ σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή. Πολλές από αυτές τις διδακτικές προτάσεις είναι αξιόλογες, σε κάποιες όμως περιπτώσεις παρουσιάζονται και προβλήματα. Τα προβλήματα θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες:

- Στην αντιμετώπιση των ΤΠΕ ως παιδαγωγικών εργαλείων και σπανίως ως μέσων πρακτικής γραμματισμού, παράλληλα. Το γεγονός αυτό είτε